

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok VI:2008

Numer 25 (178)

Data odczytu: 10.9.2008

Data wydania: 10.9.2008

738. spotkanie

dr Jerzy Krzyś

Zdobycze frontu ukraińskiego

Dzień 17 IX 1939 r. przeszedł już do historii. Od dwóch przeszło tygodni trwała wojna polsko-niemiecka, która przerodziła się w II wojnę światową. Wojska niemieckie rozbiły w wielu bitwach granicznych i w głębi kraju polskie armie. Linia ciągła frontu właściwie nie istniała, ale broniły się w okrążeniu zablokowane polskie oddziały. Takimi „kotłami” był Hel, Gdynia, rejon dolnej Bzury, Warszawa z Modlinem, południowa Lubelszczyzna koło Tomaszowa. Wojska niemieckie podchodziły także do samego Lublina i Lwowa.

Wolne od nieprzyjaciela były jeszcze województwa wileńskie, nowogródzkie, Polesie, Wołyń, Podole i Pokucie. Tam było jeszcze wiele wojska, które mogło próbować stawić czoła agresorowi, gdyż formowały się nowe bataliony, szwadrony, pułki rezerwowe, a nawet cała Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” z gen. bryg. Fr. Kleebergiem na czele. Bazą dla nich były wyewakuowane rezerwy ludzkie, zapasy broni i materiałów wojennych, rezerwiści z Kresów i „uciekiniery” z całej Polski. Na Kresach bazowały pozostałości lotnictwa, flotylla pińska oraz organizowały się liczne polowe szpitale tyłowe.

Sytuacja stawała się z każdym dniem coraz to gorszą. Naczelnny Wódz był już w Kolumny i nie panował nad tą sytuacją strategiczną.

A ta zmieniła się radykalnie po wkroczeniu związków Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej na terytorium polskie właśnie w dniu 17 września o godzinie 3,00 rano. Akcja ta była uzgodniona już wcześniej z Niemcami na szczeblu centralnym (Mołotow-Ribbentrop), ale przesunięto termin o kilka dni. Rozkazy do natarcia wydano poszczególnym oddziałom już 15 września. Uderzyć miały zmobilizowane wojska dwóch frontów: białoruskiego na północy i ukraińskiego na południu. Liczyły one 634.000 żołnierzy, miały 4.959 dział i moździerzy, 4.736 czołgów, 760 samochodów pancernych i 3.268 samolotów (wg Mieltjuchowa). Front ukraiński pod dowództwem komandarma I rangi Siemona Timoszenki miał pas działania od Prypeci na północy po południową granicę Polski i obejmował część Polesia, bogate i przepełnione ewakuującymi się Wołyń, Podole i przedmoście rumuńskie czyli Pokucie, aż do linii demarkacyjnej z wojskami niemieckimi. Front składał się z trzech pełnych armii: 5., 6. i 12., a dla przekładu 6. Armia składała się z 2. Korpusu Konnego, 17. Korpusu Strzelców oraz 10. 24. i 38 bryg pancernych. Nic więc dziwnego, że tak użyte siły szybko opanowały uzgodnione z Niemcami obszary, bez wypowiedzenia wojny i łamiąc poprzednie umowy międzynarodowe a uzasadniając to koniecznością „wzięcia pod swoją opiekę życie i mienie ludności zachodniej Ukrainy i zachodniej Białorusi” (cytat z noty dla ambasadora polskiego z nocy 17 IX). Co robić? było pytaniem chwili. Wieczorem Naczelnny Wódz Edward Rydz Śmigły wydał dyrektywę, w której czytamy: „Sowiety wkroczyły. Nakazuję ogólne wycofanie się na Rumunię i Węgry, najkrótszymi drogami. Z bolszewikami nie walczyć, chyba w razie natarcia z ich strony albo próby rozbrojenia oddziałów”...

Oddziały Armii Czerwonej rozbrajały jednak wszystkich polskich żołnierzy, czy stawali oni opór, czy też nie i brali ich pod straż jako jeńców i przekazywali NKWD. W dniu

11 X 1939 r. szef 3. Wydziału 10. Oddziału Sztabu Frontu Ukraińskiego podał, że w czasie operacji wyzwolenia zachodniej Ukrainy wzięto do niewoli 30 generałów, 138 pułkowników, 187 podpułkowników, 15.340 pozostałych oficerów, 11.762 podoficerów i 357.637 żołnierzy.

Równocześnie zajmowano mienie państwowe i osób prywatnych, nie tylko będące w posiadaniu wojska polskiego, Po uporządkowaniu dokonano w V Oddziale Sztabu Frontu Ukraińskiego dokładnej inwentaryzacji według stanu na dzień 11 XI 1939 r. Spisy te zostały przytoczone w pracy Czesława Grzelaka i Henryka Stańczyka „Kampania polska 1939 roku”. Lista obejmuje XXII działy zdobycznego uzbrojenia i mienia a to: sprzęt artyleryjski, karabiny, karabiny maszynowe, przybory optyczne, urządzenia, pociągi pancerne, amunicję artyleryjską i do broni ręcznej, mienie samochodowe i pancerne, mienie lotnicze, mienie inżynierskie, środki chemiczne, mienie łączności, paliwo i smary, mienie mundurowo-taborowe, zasoby koszarowe, mienie polityczno-oświatowe, mienie medyczno-sanitarne, sprzęt stołowy, inwentarz kuchenny, sprzęt magazynowy, żywność i paszę, pieniądze i rzeczy wartościowe. Wśród jeńców było na pewno wielu wojskowych, związanych z Grudziądem, gdyż ośrodki zapasowe dotarły do wschodnich terenów RP. Tam też wyewakuowano wiele mienia wojskowego (np. ośrodek zapasowy 16. DP dotarł do Kowla), które dostało się w ręce Armii Czerwonej jako zdobycz wojenna, która została zarejestrowana w powyższym wykazie. A ile było zdobyczy indywidualnej? Tego nie da się ustalić.

1939 listopad 11, Miejsce postoju.

Zestawienie zdobycznego uzbrojenia i mienia

zgarniętego w okresie kampanii polskiej [i] spisane według stanu na [dzień] 1 listopada 1939 r.

(wybór)

Lp.	Nazwa	Ilość
I sprzęt artyleryjski		
1.	37 mm dział przeciwpancernych	152
2.	75 mm armat wzór 02/26 roku	30
3.	75 mm armat francuskich wzór 1897 roku	346
4.	65 mm (armat) górskich wzór 1906 roku	2
5.	100 mm armat wzór 14/16 roku	108
6.	105 mm armat wzór 1914 roku	42
7.	120 mm armat wzór 1877 roku	2
8.	155 mm haubic wzór 1917 roku	111
9.	220 mm moździerzy „Skoda”	7
10.	40 mm dział przeciwlotniczych	37
11.	75 mm dział przeciwlotniczych	49
	Razem:	886
12.	46 mm moździerzy	135
13.	81 mm moździerzy	63
II Karabiny		
14.	Karabinów piechoty polskich	129 952
15.	Karabinów niemieckich	16 191
16.	Karabinów francuskich	35 211
17.	Karabinów różnych	36 711
	Razem karabinów:	218 071
18.	Karabinków polskich	48 117
19.	Karabinków francuskich	7 018
20.	Karabinków niemieckich	747
21.	Karabinków różnych	11861
	Razem karabinków	67 743

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.